Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (neljas koda)

8. mai 2025 *

Eelotsusetaotlus – Tarbijakaitse – Direktiiv 93/13/EMÜ – Ebaõiglased tingimused tarbijalepingutes – Artikli 2 punkt b – Mõiste „tarbija“ – Kahesuguse eesmärgiga leping – Põllumajandustootja, kes sõlmib niisuguse kauba ostulepingu, mis on mõeldud kasutamiseks samal ajal nii tema põllumajandusettevõttes kui ka kodumajapidamises – Elektrienergia siseturg – Direktiiv 2009/72/EÜ – Artikli 3 lõige 7 – I lisa punkti 1 alapunkt a – Kodutarbija – Kindlaksmääratud tähtaja ja kindlaksmääratud hinnaga elektrivarustusleping – Leppetrahv lepingu ennetähtaegse ülesütlemise eest – Riigisisesed õigusnormid, mis piiravad seda leppetrahvi „lepingu sisust tulenevate kulude ja hüvitistega“

Kohtuasjas C-410/23 [Pielatak] [i],

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Sąd Okręgowy w Warszawie (Varssavi regionaalne kohus, Poola) 26. mai 2023. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 3. juulil 2023, menetluses

I. SA

versus

S. J.,

EUROOPA KOHUS (neljas koda),

koosseisus: koja president I. Jarukaitis (ettekandja), kohtunikud N. Jääskinen, A. Arabadjiev, M. Condinanzi ja R. Frendo,

kohtujurist: A. Rantos,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– Poola valitsus, esindaja: B. Majczyna,

– Euroopa Komisjon, esindajad: O. Beynet, M. Owsiany-Hornung ja T. Scharf,

* Kohtumenetluse keel: poola.

[i] Käesoleval kohtuasjal on väljamõeldud nimi. See ei vasta ühegi menetlusosalise tegelikule nimele.

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

kohtuotsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb küsimust, kuidas tõlgendada nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288) artikli 2 punkti b ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuli 2009. aasta direktiivi 2009/72/EÜ, mis käsitleb elektrienergia siseturu ühiseeskirju ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2003/54/EÜ (ELT 2009, L 211, lk 55), artikleid 3, 5 ja 7 ning I lisa punkti 1 alapunkte a ja e.

2 Taotlus on esitatud elektritarnija I. S.A. (edaspidi „tarnija“) ja põllumajandustootja S. J. vahelises kohtuvaidluses leppetrahvi tasumise üle selle eest, et S. J. ütles enne tähtaega üles poolte vahel sõlmitud kindlaksmääratud tähtaja ja kindlaksmääratud hinnaga elektrivarustuslepingu.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Direktiiv 93/13

3 Direktiivi 93/13 artiklis 2 on ette nähtud:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

[…]

b) *tarbija* – füüsiline isik, kes käesoleva direktiiviga hõlmatavate lepingute raames toimib eesmärkidel, mis ei ole seotud tema kaubandus-, majandus- ega kutsetegevusega;

c) *müüja või teenuste osutaja* – füüsiline või juriidiline isik, kes käesoleva direktiiviga hõlmatavate lepingute raames toimib eesmärkidel, mis on seotud tema kaubandus-, majandus- või kutsetegevusega, olenemata sellest, kas ettevõte on era- või riigiomanduses.“

Direktiiv 2009/72

4 Direktiivi 2009/72 põhjendustes 3, 7, 8, 51, 52, 54 ja 57 oli märgitud:

„(3) Liidu kodanikele asutamislepinguga tagatud vabadused on saavutatavad üksnes täiesti avatud turul, kus kõik tarbijad saavad vabalt valida tarnijaid ja kõik tarnijad saavad vabalt teenindada oma tarbijaid.

[…]

(7) [Euroopa] Komisjoni 10. jaanuari 2007. aasta teatises [Euroopa Nõukogule ja Euroopa Parlamendile] „Euroopa energiapoliitika“ [COM(2007) 1 final] rõhutati, et oluline on viia lõpule elektrienergia siseturu loomine ning kehtestada võrdsed tingimused kõikidele [Euroopa Ü]henduse elektriettevõtjatele. […]

(8) Selleks et tagada konkurents ja elektriga varustatus kõige konkurentsivõimelisema hinnaga, peaksid liikmesriigid ja riiklikud reguleerivad asutused edendama piiriülest juurdepääsu eri energiaallikatest toodetud elektri uutele tarnijatele ning uutele elektritootjatele.

[…]

(51) Direktiivi keskmes peaksid olema tarbijate huvid ning elektriettevõtjate keskseks kohustuseks peaks olema teenuse kvaliteet. Kehtivaid tarbijaõigusi on vaja tugevdada, need õigused tuleb tagada ja nad peaksid olema läbipaistvamad. Tarbijakaitse peaks tagama, et kõik tarbijad laiemas ühenduse mastaabis saavad kasu konkurentsile rajatud turust. Tarbijaõiguste tagamise peaks kindlustama liikmesriigid või reguleerivad asutused, kui liikmesriik on nii sätestanud.

(52) Tarbijad peaksid saama selget ja arusaadavat teavet oma õiguste kohta energiasektoris. […]

[…]

(54) Parem tarbijakaitse tagatakse seeläbi, et kõikidele tarbijatele on kättesaadavad tõhusad vaidluste lahendamise võimalused. […]

[…]

(57) Õiglase konkurentsi ja eri tarnijatele hõlpsa turulepääsu edendamine ning uueks elektritootmiseks võimsuse arendamine peaks olema liikmesriikidele ülimalt tähtis, et võimaldada tarbijatel kõiki liberaliseeritud elektrienergia siseturu võimalusi täielikult ära kasutada.“

5 Direktiivi artiklis 1 „Sisu ja reguleerimisala“ oli sätestatud:

„Käesoleva direktiiviga kehtestatakse elektrienergia tootmise, edastamise, jaotamise ja tarnimise ühiseeskirjad koos tarbijakaitse sätetega konkurentsivõimeliste energiaturgude täiustamiseks ja integreerimiseks ühenduses. […]“

6 Direktiivi artikkel 2 sisaldas järgmisi mõisteid:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

[…]

7. „tarbija“ – elektrienergia hulgimüüja või lõpptarbija;

[…]

9. „lõpptarbija“ – tarbija, kes ostab elektrienergiat oma tarbeks;

10. „kodutarbija“ – tarbija, kes ostab elektrienergiat oma majapidamises tarbimiseks, mille hulka ei kuulu kaubanduslik või kutsetegevus;

11. „mitte-kodutarbija“ – füüsiline või juriidiline isik, kes ostab elektrienergiat muuks otstarbeks kui oma majapidamises tarbimine, sealhulgas tootja ja hulgimüüja;

12. „vabatarbija“ – tarbija, kes saab vabalt osta elektrienergiat oma valitud tarnijalt artikli 33 tähenduses;

[…]“.

7 Direktiivi artikli 3 „Avalike teenuste osutamise kohustus ja tarbijakaitse“ lõigetes 5 ja 7 oli ette nähtud:

„5. Liikmesriigid tagavad, et:

a) kui klient, kes järgib lepingu tingimusi, soovib tarnijat vahetada, teostab muutmistoimingu asjasse puutuv põhivõrguettevõtja kolme nädala jooksul, ning

b) tarbijatel on õigus saada kõik asjakohased tarbimisandmed.

Liikmesriigid tagavad, et punktides a ja b osutatud õigused oleksid kõikidele tarbijatele tagatud mittediskrimineerival viisil hinna, töömahu ja ajakulu osas.

[…]

7. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed, et kaitsta lõpptarbijaid ja tagada tarbijakaitse kõrge tase ning tagavad eelkõige kaitsetumate tarbijate piisava kaitse. […] Neil tuleb tagada tarbijakaitse kõrge tase, eriti seoses lepingutingimuste läbipaistvuse, üldise teabe ning vaidluste lahendamise mehhanismidega. Liikmesriigid tagavad vabatarbijatele reaalse võimaluse hõlpsasti tarnijat vahetada. Vähemalt kodutarbijate osas peaksid need meetmed hõlmama I lisas sätestatud meetmeid.“

8 Direktiivi 2009/72 artikli 33 „Turu avanemine ja vastastikkus“ lõikes 1 oli täpsustatud:

„Liikmesriigid tagavad, et vabatarbijad on:

[…]

c) alates 1. juulist 2007 kõik tarbijad.“

9 Direktiivi artikli 37 „Reguleeriva asutuse kohustused ja volitused“ lõikes 1 oli sätestatud:

„Reguleerivatel asutustel on järgmised kohustused:

[…]

l) austada lepingulist vabadust seoses katkestatavate tarnelepingutega ja pikaajaliste lepingutega, tingimusel, et need on kooskõlas ühenduse õigusega ja ühenduse poliitikaga;

[…]“.

10 Direktiivi I lisa „Tarbijakaitsemeetmed“ punktis 1 oli sätestatud:

„Ilma et see piiraks tarbijakaitset käsitlevaid ühenduse eeskirju, eelkõige Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. mai 1997. aasta direktiivi 97/7/EÜ (tarbijate kaitse kohta sidevahendi abil sõlmitud lepingute korral) [(EÜT 1997, L 144, lk 19)] ning [direktiivi 93/13], võetakse artiklis 3 nimetatud meetmeid selleks, et tagada tarbijatele:

a) õigus sõlmida elektriteenuse osutajaga leping, milles tuuakse välja:

[…]

– lepingu kestus, teenuste ja lepingu pikendamise ja lõpetamise tingimused ja lepingust tasuta taganemise lubatus;

[…]

Tingimused peavad olema õiglased ja eelnevalt hästi teada. Igal juhul peaks see teave olema tarbijale kättesaadav enne lepingu sõlmimist või kinnitamist. […]

[…]

e) tasuta tarnijavahetus;

[…]“.

11 Direktiiv 2009/72 tunnistati kehtetuks ja asendati alates 1. jaanuarist 2021 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuni 2019. aasta direktiiviga (EL) 2019/944 elektrienergia siseturu ühiste normide kohta ja millega muudetakse direktiivi 2012/27/EL (ELT 2019, L 158, lk 125) vastavalt direktiivi 2019/944 artikli 72 esimesele lõigule.

Direktiiv 2011/83/EL

12 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2011. aasta direktiivi 2011/83/EL tarbija õiguste kohta, millega muudetakse nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 1999/44/EÜ ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 85/577/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 97/7/EÜ (ELT 2011, L 304, lk 64), põhjenduses 17 on märgitud:

„Tarbija määratlus peaks hõlmama füüsilisi isikuid, kes tegutsevad väljaspool oma kaubandus-, majandus-, ametialast või kutsetegevust. Kui aga leping on sõlmitud eesmärkidel, mis on osaliselt seotud isiku kaubandustegevusega ja osaliselt mitte (kahesuguse eesmärgiga lepingud) ning kaubanduslik eesmärk on piiratud ega ole lepingu kontekstis domineeriv, tuleks ka antud isikut lugeda tarbijaks.“

Direktiiv 2019/944

13 Direktiivi 2019/944 artiklis 1 on ette nähtud:

„[Direktiivis 2009/72] tuleb teha mitmeid muudatusi. Selguse huvides tuleks kõnealune direktiiv uuesti sõnastada.“

14 Direktiivi 2019/944 artikli 12 „Vahetamisõigus ja õigusnormid vahetamisega seotud tasude kohta“ lõigetes 2 ja 3 on ette nähtud:

„2. Liikmesriigid tagavad, et vähemalt kodutarbijatelt ning väikeettevõtjatelt ei nõuta vahetamistasu.

3. Erandina lõikest 2 võivad liikmesriigid lubada tarnijal või agregeerimisega tegeleval turuosalisel nõuda lepingu lõpetamise tasu tarbijalt, kes tahtlikult lõpetab kindlaksmääratud tähtaja ja kindlaksmääratud hinnaga elektrivarustuslepingu enne tähtaja saabumist, tingimusel et kõnealune tasu on ettenähtud lepingus, mille tarbija on sõlminud vabatahtlikult, ning kõnealusest tasust on tarbijat enne lepingu sõlmimist selgelt teavitatud. Kõnealused tasud peavad olema proportsionaalsed ega tohi olla suuremad kui selline otsene majanduslik kahju tarnijale või agregeerimisega tegelevale turuosalisele, mida tekitab lepingu lõpetamine tarbija poolt, kaasa arvatud seotud investeeringute või teenuste kulud, mida lepingu raames juba osutati tarbijale. Otsese majandusliku kahju tõendamise koormis lasub tarnijal või agregeerimisega tegeleval turuosalisel ning lepingu lõpetamise tasude lubatavuse üle teeb järelevalvet reguleeriv asutus või muu pädev riigiasutus.“

Poola õigusnormid

15 10. aprilli 1997. aasta energiaseaduse (Ustawa – Prawo energetyczne) (*Dz. U.* nr 54, jrk nr 348) põhikohtuasjas kohaldatavas redaktsioonis (edaspidi „energiaseadus“) on artikli 4j lõikes 3a sätestatud:

„Lõpptarbija võib lõpetada kindlaksmääratud tähtajaga lepingu, mille kohaselt energiaettevõtja tarnib sellele tarbijale gaasilist kütust või elektrienergiat, ilma muude kulude ja hüvitisteta peale nende, mis tulenevad lepingust, esitades energiaettevõtjale kirjaliku avalduse.“

16 23. aprilli 1964. aasta tsiviilseadustiku (Ustawa – Kodeks cywilny) (*Dz. U.* nr 16, jrk nr 93) põhikohtuasjas kohaldatavas redaktsioonis (edaspidi „tsiviilseadustik“) on artikli 483 lõikes 1 ette nähtud:

„Lepingus võib ette näha, et mittevaralise kohustuse täitmata jätmisest või mittenõuetekohasest täitmisest tulenev kahju hüvitatakse kindlaksmääratud summa (leppetrahvi) maksmisega.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

17 S. J. ja tarnija sõlmisid 18. märtsil 2017 elektrivarustuslepingu (edaspidi „põhikohtuasjas kõne all olev leping“), millele olid lisatud lisa 1 ja üldised müügitingimused, mis olid selle lahutamatu osa.

18 Lepingu artikli 7 lõikes 2 oli sätestatud, et leping oli sõlmitud tähtajaliselt kuni 31. detsembrini 2021 ja elektrienergia tarnimine algas 1. jaanuaril 2018. Selle artikli lõikes 6 oli täpsustatud, et eelkõige juhul, kui tarbija ütleb lepingu üles enne lõikes 2 nimetatud kuupäeva, on ta kohustatud tasuma leppetrahvi vastavalt üldiste müügitingimuste VI punkti lõigetes 1–3 sätestatud põhimõtetele. Lõike 1 kohaselt vastas leppetrahvi summa kasutamata jäänud toodetud elektrile, mille tarbija oli samas lepingus deklareerinud kui „prognoositav energiakogus“ konkreetses tarnekohas, ühikuhinnaga 60 Poola zlotti (PLN) (ligikaudu 14 eurot) megavatt-tunni (MWh) kohta. Kasutamata energia kogus arvutati põhikohtuasjas kõne all oleva lepingu ülesütlemisele järgneva ja kuni artikli 7 lõikes 2 nimetatud ajavahemiku lõpuni jääva iga kuu

hinnangulise keskmise energiatarbimise summana. Prognoositav elektritarbimine tarbimispunktis oli 20 MWh aastas ja selle lepingu 1. lisas täpsustatud elektrienergia tarbimiskoht oli S. J-i põllumajandusettevõte.

19 S. J. teatas 5. mai 2017. aasta kirjas, mis toimetati tarnijale kätte 8. mail 2017, et ta taganeb põhikohtuasjas kõne all olevast lepingust, kasutades tarbijalepingutele ette nähtud seadusest tulenevat taganemisõigust. Lisaks esitas ta avalduse eksimuse tõttu sõlmitud lepingu õiguslike tagajärgede tühistamiseks ja väitis, et leping on tühine.

20 Tarnija märkis 22. mai 2020. aasta kirjas, et need väited ei kehti. Ta väljastas võlateate, millega määrati S. J-ile 7. juuliks 2020 tähtaeg, et maksta leppetrahvina 4700,22 zlotti (ligikaudu 1128 eurot), ning 5. märtsi 2018. aasta arve summale 254,33 zlotti (ligikaudu 61 eurot) ja 8. jaanuari 2020. aasta korrigeeriv arve summale 314,90 zlotti (ligikaudu 75 eurot) ajavahemikul 1.–10. jaanuarini 2018 tarnitud energia eest.

21 Kuna S. J. keeldus neid summasid tasumast, pöördus tarnija Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie (Varssavi kesklinna rajoonikohus Varssavis, Poola) poole, et need summad S. J-ilt tema kasuks välja mõistetaks. Nimetatud kohus jättis selle hagi rahuldamata. Ühelt poolt leidis ta, et S. J-il ei olnud tarbija staatust ning seega ei saanud ta põhikohtuasjas kõne all olevast lepingust õiguspäraselt taganeda tarbijakaitset käsitlevate õigusnormide alusel. Ta märkis eelkõige, et põhikohtuasjas kõne all olevas lepingus oli tarbimiskohana nimetatud S. J-i põllumajandusettevõte ning kuigi S. J. oli küll märkinud, et ostetud energia oli mõeldud ka tema majapidamises kasutamiseks, ei olnud see piisav, et lugeda ta tarbijaks, kuna lepingus oli sätestatud, et see on mõeldud üksustele, kes ei ole tarbijad. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul tõendab asjaolu, et kasutati pakkumist, mis on suunatud klientidele, kellel ei ole tarbija staatust, iseenesest seda, et S. J. oli sõlminud põhikohtuasjas kõne all oleva lepingu müüja või teenuste osutajana ning et see leping oli otseselt seotud tema majandus- või kutsetegevusega ehk tema põllumajandusettevõttega.

22 Teiselt poolt kohaldas sama kohus energiaseaduse artikli 4j lõiget 3a, kuid leidis siiski, et leppetrahvi tasumise nõue ei vääri käsitlemist, sest tsiviilseadustiku § 483 lõike 1 kohaselt võib leppetrahvi ette näha üksnes mittevaralise kohustuse täitmata jätmise või mittenõuetekohase täitmise korral, samas kui käesoleval juhul on energiamüügi korral ostja sooritus ese rahaline sooritus, st hinna tasumine.

23 Lisaks jäeti kasutatud elektri eest tasumise nõuded põhjendamatuse tõttu rahuldamata, kuna tarnija ei olnud tarninud mingit energiakogust.

24 Tarnija esitas selle kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse Sąd Okręgowy w Warszawiele (Varssavi regionaalne kohus, Poola), kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus. Tarnija väidab eelkõige, et rikutud on energiaseaduse artikli 4j lõiget 3a ja tsiviilseadustiku artikli 483 lõiget 1.

25 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et S. J-i avalduste kohaselt ilmusid elektriettevõtja esindajad 18. märtsil 2017 tema põllumajandusettevõttesse ja tegid talle elektritarnepakkumise. Nende soovitusel allkirjastas ta talle esitatud tühjad vormid ja sai 2017. aasta aprilli lõpus põhikohtuasjas kõne all oleva lepingu koopia, milles esiteks erinesid andmed ja lisad talle tehtud pakkumises toodud andmetest ja teiseks oli teave prognoositava energiatarbimise kohta esitatud meelevaldselt. Just sel põhjusel väljendas ta 5. mai 2017. aasta kirjas oma tahet lepingust taganeda.

26 Selles kontekstis soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus esimesena teada, kas S. J. on müüja või teenuste osutaja staatuses või tarbija staatuses ning kas sellest tulenevalt oli tema lepingust taganemine kehtiv. Sellega seoses märgib ta eelkõige, et Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie (Varssavi kesklinna rajoonikohus Varssavis) tuvastas, et põhikohtuasjas kõne all olevas lepingus oli adressaadina nimetatud S. J-i „põllumajandusettevõte“ ning tuginedes üksnes selle lepingu artikli 2 lõikele 4 – milles on sätestatud, et nimetatud leping on mõeldud isikutele, kes ei ole tarbijad –, järeldas viimasena nimetatud kohus, et S. J-il ei ole tarbija staatust. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib samuti, et Poola õiguse kohaselt tuleb põllumajandustootja lugeda müüjaks või teenuste osutajaks, välja arvatud juhul, kui ta haldab oma põllumajandusettevõtet enda tarbeks.

27 Kuigi on tõsi, et Euroopa Kohtu praktika kohaselt tuleb tarbija või müüja või teenuste osutaja staatus direktiivi 93/13 tähenduses kindlaks määrata lähtuvalt funktsionaalsest kriteeriumist – mis seisneb selle hindamises, kas asjaomane lepinguline suhe paigutub selliste tegevuste hulka, mis ei ole osa kaubandus-, majandus- või kutsetegevusest –, ei ole selline funktsionaalne eristamine käesoleval juhul siiski võimalik, kuna on vaieldamatu, et põhikohtuasjas kõne all oleva lepingu ese oli energia ostmine nii asjaomase põllumajandusettevõtja jaoks kui ka S. J-i kodumajapidamises kasutamiseks. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib lisaks, et direktiivis 93/13 ei ole mainitud kahesuguse eesmärgiga lepinguid ja kuigi direktiivi 2011/83 põhjenduses 17 on silmas peetud seda liiki lepingut, kasutas ta eelkõige 20. jaanuari 2005. aasta kohtuotsuses Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32) kriteeriume, mis erinevad põhjenduses 17 nimetatud kriteeriumidest, selleks et teha kindlaks, kas niisuguse lepingu allkirjastajat saab lugeda tarbijaks.

28 Neid asjaolusid arvestades soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kuidas tuleb tõlgendada mõistet „tarbija“ direktiivi 93/13 artikli 2 punkti b tähenduses, kui asjaomase lepingu eesmärk on osaliselt eraõiguslik ja osaliselt majandus- või kutsetegevuslik.

29 Teisena, olles tõdenud, et arvestades põhikohtuasjas kõne all oleva lepingu sõlmimise kuupäeva, on tema menetluses oleva vaidluse lahendamiseks asjakohane direktiiv 2009/72, märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et võimalus vabalt vahetada energiatarnijat ja konkreetne tarbijakaitse on osa selles direktiivis sõnastatud põhimõtetest ning et lepingust taganemise võimalus on tihedalt seotud tarnija vahetamisega. Võimalus kehtestada kliendile tasu juhul, kui ta ütleb üles kindlaksmääratud tähtajaks sõlmitud energiatarnelepingu, on tema arvates aga problemaatiline seoses energiatarnija vaba vahetamise õiguse tagamisega.

30 Direktiivi 2009/72 artikli 3 lõikest 7 ja I lisast tuleneb, et tarbija staatuses olev klient ei pea tarnija vahetamise või lepingust taganemise korral midagi maksma. Lisaks tähendab artikli 3 lõige 7, et tarbijale tuleb tagada võimalus tarnijat hõlpsasti vahetada, ilma et teda diskrimineeritaks kulude osas ja ilma et kehtestatud rahaline ebasoodne olukord kujutaks endast teiste tarnijate meelevaldse diskrimineerimise vahendit, mistõttu tarbija ei saa tarnijat tegelikult vahetada.

31 Energiaseaduse artikli 4j lõige 3a, mis näeb ette võimaluse nõuda kliendilt tasu tähtajalise lepingu ennetähtaegse ülesütlemise korral, ei sisalda siiski erandit tarbijatele. Niisiis tekib küsimus, kas see seadus on vastuolus direktiiviga 2009/72, täpsemalt kõrgel tasemel tarbijakaitsega, mis on ette nähtud selle direktiivi I lisa lõike 1 punktides a ja e ning mida on nimetatud selle direktiivi põhjenduses 51. Sellega seoses rõhutab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et Poola õigus lubab kehtestada leppetrahvi, kuid ei näe ette kriteeriume nende arvutamiseks, eelkõige mis puudutab proportsionaalsust kuludega, kaasnevate riskide või kantud kahjuga, mis oleks vastuolus eelkõige

nimetatud direktiivi artikli 3 lõikes 7 sätestatud nõuetega. Nimelt, praktikas võivad niisugused karistused olla võrdsed kuludega, mida võidakse nõuda kokkulepitud energiatarnete eest, mis tegelikult takistaksid võimalust niisugused lepingud üles öelda.

32 Selles olukorras otsustas Sąd Okręgowy w Warszawie (Varssavi regionaalne kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas [direktiivi 93/13] artikli 2 punktid b ja c ning seal sisalduv [mõiste „]tarbija[“] määratlus ja [direktiivi 2011/83] põhjendus 17 hõlmavad ka põllumajandustootjat, kes sõlmib elektriostulepingu samal ajal nii põllumajandusettevõtte kui ka isiklikul otstarbel kodumajapidamise jaoks?

2. Kas [direktiivi 2009/72] artikli 3 lõikeid 5 ja 7, põhjendust 51 ning I lisa punkti 1 alapunkte a ja e, milles on ette nähtud, et tarbija ei pea elektriteenuste tarnelepingutest taganemise korral midagi maksma, tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus võimalus määrata tarbija staatuses olevale kliendile tähtajalise elektrivarustuslepingu ülesütlemise korral leppetrahv [(energiaseaduse artikli 4j lõige 3a)]?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

33 Kõigepealt tuleb märkida, et kuigi esimese küsimuse sõnastuses ei pea eelotsusetaotluse esitanud kohus silmas mitte ainult direktiivi 93/13 artikli 2 punkti b, milles on määratletud mõiste „tarbija“ selle direktiivi tähenduses, vaid ka selle artikli punkti c, milles on määratletud mõiste „müüja või teenuste osutaja“ nimetatud direktiivi tähenduses, nähtub ka sellest sõnastusest ja eelotsusetaotluse põhjendustest, et eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib saada üksnes mõiste „tarbija“ tõlgendust.

34 Neil asjaoludel tuleb esimest küsimust mõista nii, et eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib sisuliselt teada, kas direktiivi 93/13 artikli 2 punkti b tuleb direktiivi 2011/83 põhjendust 17 arvestades tõlgendada nii, et mõiste „tarbija“ selle sätte tähenduses hõlmab põllumajandustootjat, kes sõlmib elektrienergia ostulepingu, mis on mõeldud samal ajal nii tema põllumajandusettevõttes kui ka kodumajapidamises kasutamiseks.

35 Direktiivi 93/13 artikli 2 punkti b kohaselt on „tarbija“ füüsiline isik, kes kõnealuse direktiiviga hõlmatavate lepingute raames toimib eesmärkidel, mis ei ole seotud tema kaubandus-, majandus- ega kutsetegevusega.

36 Sellega seoses on Euroopa Kohus korduvalt otsustanud, et mõiste „tarbija“ selle artikli 2 punkti b tähenduses on objektiivne ja sõltumatu konkreetsetest teadmistest, mis asjaomasel isikul võivad olla, või teabest, mis sellel isikul tegelikult olemas on. Seega tuleb nimetatud isiku „tarbija“ staatus kindlaks määrata lähtuvalt funktsionaalsuse kriteeriumist, mis seisneb selle hindamises, kas kõnealune lepinguline suhe asub väljaspool kaubandus-, majandus- või kutsetegevust (vt selle kohta 19. novembri 2015. aasta kohtumäärus Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, punkt 27, ja 8. juuni 2023. aasta kohtuotsus YYY. (mõiste „tarbija“), C-570/21, EU:C:2023:456, punkt 30 ja seal viidatud kohtupraktika).

37 Küsimuse kohta, kas isik, kes on sõlminud kahesuguse eesmärgiga lepingu – st lepingu kaupade või teenuste kohta, mis on ette nähtud kasutamiseks osaliselt tema majandus- või kutsetegevuses ja mis on seega ainult osaliselt selle tegevuse väline –, võib sellegipoolest kuuluda mõiste „tarbija“ alla artikli 2 punkti b tähenduses, ja kui jah, siis millistel asjaoludel, on Euroopa Kohus juba märkinud, et kuigi üksnes selle sätte sõnastus ei võimalda seda kindlaks teha, ei välista nimetatud sätte kontekst, et füüsiline isik, kes niisuguse lepingu sõlmib, võib teatud asjaoludel olla kvalifitseeritud „tarbijaks“ sama sätte tähenduses (vt selle kohta 8. juuni 2023. aasta kohtuotsus YYY. (mõiste „tarbija“), C-570/21, EU:C:2023:456, punktid 31–39).

38 Sellega seoses on Euroopa Kohus otsustanud, et selleks, et tagada liidu seadusandja taotletavate eesmärkide järgimine tarbijalepingute valdkonnas ja samuti liidu õiguse ühtsus, tuleb eelkõige võtta arvesse mõistet „tarbija“ direktiivi 2011/83 põhjenduses 17, mis väljendab liidu seadusandja tahet seoses mõiste „tarbija“ määratlusega kahesuguse eesmärgiga lepingute puhul, ja millest tuleneb, et kui leping on sõlmitud eesmärkidel, mis on osaliselt seotud isiku majandus- või kutsetegevusega ja osaliselt mitte ning kaubanduslik eesmärk on piiratud ega ole lepingu kontekstis domineeriv, tuleks ka antud isik lugeda tarbijaks (vt selle kohta 8. juuni 2023. aasta kohtuotsus YYY. (mõiste „tarbija“), C-570/21, EU:C:2023:456, punktid 40–45).

39 Euroopa Kohus on veel märkinud, et direktiivi 93/13 sätete imperatiivsus ja nendega seotud tarbijakaitse erinõuded nõuavad, et eelistataks selle direktiivi artikli 2 punkti b tähenduses mõiste „tarbija“ laia tõlgendust, et tagada direktiivi soovitav toime (vt selle kohta 8. juuni 2023. aasta kohtuotsus YYY. (mõiste „tarbija“), C-570/21, EU:C:2023:456, punkt 46).

40 Selles kontekstis on Euroopa Kohus samuti rõhutanud, et kuivõrd direktiivi 93/13 artikli 2 punkti b eesmärk on kaitsta tarbijaid ebaõiglaste lepingutingimuste eest, siis ei või mõiste „tarbija“ ranget tõlgendust – mida on 20. jaanuari 2005. aasta kohtuotsuses Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32) kasutatud 27. septembri 1968. aasta konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 1972, L 299, lk 32; ELT eriväljaanne 05/01, lk 1) (mida on muudetud hilisemate konventsioonidega uute liikmesriikide ühinemise kohta) artiklites 13–15 sätestatud erandlike kohtualluvuse eeskirjade ulatuse kindlaksmääramiseks kahesuguse eesmärgiga lepingu puhul – analoogia alusel laiendada mõistele „tarbija“ direktiivi 93/13 artikli 2 punkti b tähenduses (8. juuni 2023. aasta kohtuotsus YYY. (mõiste „tarbija“), C-570/21, EU:C:2023:456, punkt 51).

41 Nendest elementidest lähtudes on Euroopa Kohus otsustanud, et direktiivi 93/13 artikli 2 punkti b tuleb tõlgendada nii, et isik, kes on sõlminud krediidilepingu, mis on mõeldud kasutamiseks osaliselt tema majandus- või kutsetegevuses ja osaliselt väljaspool seda tegevust, koos teise laenuvõtjaga, kes ei ole tegelenud majandus- ega kutsetegevusega, kuulub selle sätte tähenduses mõiste „tarbija“ alla, kui kaubanduslik eesmärk on piiratud niivõrd, et see ei ole kõnealuse lepingu üldises kontekstis domineeriv (vt selle kohta 8. juuni 2023. aasta kohtuotsus YYY. (mõiste „tarbija“), C-570/21, EU:C:2023:456, punkt 53).

42 Eeltoodust tuleneb, et selleks, et teha kindlaks, kas füüsiline isik, kes sõlmib direktiivi 93/13 kohaldamisalasse kuuluva kahesuguse eesmärgiga lepingu, tegutseb eesmärkidel, mis ei ole seotud tema kaubandus-, majandus- ega kutsetegevusega, ning kas ta kuulub seetõttu mõiste „tarbija“ alla direktiivi 93/13 artikli 2 punkti b tähenduses, tuleb analüüsida, kas selle lepingu majandus- või kutsetegevuse eesmärk on nii piiratud, et see ei ole lepingu üldises kontekstis domineeriv.

43 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast tuleneb, et liikmesriigi kohus, kes lahendab vaidlust seoses lepinguga, mis võib kuuluda direktiivi 93/13 kohaldamisalasse, on kohustatud kõiki tõendeid ja muu hulgas selle lepingu tingimusi arvesse võttes kontrollima, kas asjaomase lepingupoole saab kvalifitseerida „tarbijaks“ selle direktiivi tähenduses. Selleks peab liikmesriigi kohus võtma arvesse kõiki kohtuasja asjaolusid ja eelkõige vaadeldava lepingu esemeks oleva asja või teenuse laadi, mis võib osutada sellele, mis otstarbel asi või teenus osteti (8. juuni 2023. aasta kohtuotsus YYY. (mõiste „tarbija“), C-570/21, EU:C:2023:456, punkt 55 ja seal viidatud kohtupraktika).

44 Sama kehtib siis, kui kahesuguse eesmärgiga lepingu puhul hinnatakse esiteks seda, millise ulatusega on niisuguse lepingu mõlemad osad lepingu üldises kontekstis ja teiseks seda, milline on lepingu domineeriv eesmärk. Need kriteeriumid ei ole ammendavad ega välistavad, mis tähendab, et liikmesriigi kohtu ülesanne on analüüsida kõiki põhikohtuasjas kõne all oleva lepinguga seotud asjaolusid ja hinnata talle esitatud objektiivsete tõendite põhjal, mil määral on selle lepingu üldises kontekstis ülekaalus selle lepingu majandus- või kutsetegevuse eesmärk või sellest väljapoole jääv eesmärk (vt analoogia alusel 8. juuni 2023. aasta kohtuotsus YYY. (mõiste „tarbija“), C-570/21, EU:C:2023:456, punktid 56 ja 58).

45 Seega, kuigi asjaomase lepingu tingimusi tuleb arvesse võtta, ei ole need iseenesest piisavad, et teha kindlaks, kas niisuguse kahesuguse eesmärgiga lepingu sõlmimisel on või ei ole asjaomane füüsiline isik tegutsenud eesmärkidel, mis ei ole seotud tema kaubandus-, majandus- ega kutsetegevusega. Arvestades siiski põhikohtuasjas kõne all oleva lepingu eset, milleks on elektrienergia ostmine, tuleb täpsustada, et iga-aastane hinnanguline elektrienergia tarbimine, mida pooled pidasid väga suureks, võib näidata, et domineerib kaubanduslik eesmärk, samas kui madalam hinnanguline tarbimine võib viidata sellele, et domineeriv eesmärk on kodumajapidamises kasutamine.

46 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et direktiivi 93/13 artikli 2 punkti b tuleb direktiivi 2011/83 põhjendust 17 arvestades tõlgendada nii, et mõiste „tarbija“ selle sätte tähenduses hõlmab põllumajandustootjat, kes sõlmib elektrienergia ostulepingu, mis on mõeldud kasutamiseks samal ajal nii tema põllumajandusettevõttes kui ka kodumajapidamises, kui selle lepingu kaubanduslik eesmärk on piiratud niivõrd, et see ei ole kõnealuse lepingu üldises kontekstis domineeriv.

Teine küsimus

47 Kõigepealt tuleb alustuseks märkida, et eelotsusetaotlusest ei nähtu, miks on direktiivi 2009/72 artikli 3 lõike 5 tõlgendus, millele viidatakse teise küsimuse sõnastuses, põhikohtuasja lahendamisel asjakohane. Lõike 5 punktide a ja b kohaselt peavad liikmesriigid nimelt tagama esiteks, et kui tarbija, kes järgib lepingu tingimusi, soovib tarnijat vahetada, teeb asjasse puutuv põhivõrguettevõtja muutmistoimingu kolme nädala jooksul, ja teiseks on tarbijatel õigus saada kõik asjakohased tarbimisandmed, kusjuures need õigused peavad olema kõikidele tarbijatele tagatud mittediskrimineerival viisil hinna, töömahu ja ajakulu puhul.

48 Sellest taotlusest nähtub aga, et põhikohtuasjas kõne all olev leping öeldi üles enne selle jõustumise kuupäeva ja enne, kui selle alusel üldse tarniti elektrit. Neil asjaoludel ja kuna eelotsusetaotluse esitanud kohus ei ole selle kohta selgitusi andnud, ei viita miski sellele, kuidas põhikohtuasi puudutaks tarnija vahetamise juhtumit. Samuti ei viita miski sellele, et vaidlus käiks tarbimisandmete edastamise kohta tarnija poolt. Lisaks on direktiivi 2009/72 artikli 2 punktis 12 koostoimes artikliga 33 sätestatud, et alates 1. juulist 2007 on kõigil tarbijatel selle direktiivi

artikli 2 punkti 7 tähenduses õigus hõlpsasti tarnijat vahetada, millega seoses väljendab eelotsusetaotluse esitanud kohus oma teise küsimuse aluseks olevaid kahtlusi, ning see õigus on konkreetselt sätestatud nimetatud direktiivi artikli 3 lõikes 7, mis on ka käesoleva küsimuse ese.

49 Samuti ei ole põhikohtuasja lahendamiseks vajalik tõlgendada direktiivi 2009/72 I lisa punkti 1 alapunkti e, millele on samuti viidatud teise küsimuse sõnastuses. Nimelt on selles sättes silmas peetud elektritarnija vahetamise juhtumit, samas kui – nagu on tõdetud käesoleva kohtuotsuse eelmises punktis – eelotsusetaotlusest ei nähtu, kuidas puudutab see vaidlus seda juhtumit.

50 Järgmiseks tuleb märkida, et mõistet „tarbija“, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus kasutas teise küsimuse sõnastuses, ei ole direktiivis 2009/72 määratletud, kuid Euroopa Kohus on juba sedastanud, et kui kõnealuse direktiivi konkreetses sättes ei ole sätestatud teisiti, on nimetatud mõistel direktiivis lai tähendus ja see hõlmab põhimõtteliselt kõiki „lõpptarbijaid“ selle direktiivi artikli 2 punkti 9 tähenduses, see tähendab nii „kodutarbijaid“ selle artikli 2 punkti 10 tähenduses kui ka „mitte-kodutarbijaid“ nimetatud artikli 2 punkti 11 tähenduses (vt selle kohta 11. jaanuari 2024. aasta kohtuotsus *G* (lepingu ennetähtaegse lõpetamise tasu), C-371/22, EU:C:2024:21, punkt 35).

51 Eelotsusetaotlusest nähtub siiski, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimuste keskmes on direktiivi 2009/72 I lisa punkti 1 alapunkti a viiendas taandes sätestatud meetme ulatus. Nagu nähtub selle direktiivi artikli 3 lõike 7 viimasest lausest, puudutab I lisa täpsemalt „kodutarbijaid“ direktiivi artikli 2 punkti 10 tähenduses.

52 Lõpuks nähtub Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust, et põhikohtuasjas kõne all olevat lepingut ei sõlmitud mitte ainult tähtajaliselt, vaid ka fikseeritud hinnaga kogu lepingu kehtivuse ajaks.

53 Neid asjaolusid arvestades tuleb asuda seisukohale, et teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 2009/72 artikli 3 lõiget 7 ja I lisa lõike 1 punkti a tuleb selle direktiivi põhjendust 51 arvestades tõlgendada nii, et nendega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis võimaldavad määrata leppetrahvi kodutarbijale, kui ta ütleb enne tähtaega üles kindlaksmääratud tähtaja ja kindlaksmääratud hinnaga elektrivarustuslepingu.

54 Liidu õiguse sätte tõlgendamisel ei tule arvesse võtta mitte üksnes selle sõnastust, vaid ka konteksti ning selle õigusaktiga taotletavaid eesmärke, mille osa säte on (7. juuni 2005. aasta kohtuotsus VEMW jt, C-17/03, EU:C:2005:362, punkt 41, ja 11. jaanuari 2024. aasta kohtuotsus *G* (lepingu ennetähtaegse lõpetamise tasu), C-371/22, EU:C:2024:21, punkt 32).

55 Mis esimesena puudutab nende sätete sõnastust, mida paluti tõlgendada, siis olgu märgitud, et direktiivi 2009/72 artikli 3 lõige 7 nõuab, et liikmesriigid võtaksid vajalikud meetmed, et kaitsta lõpptarbijaid ja tagada tarbijakaitse kõrge tase, eriti seoses lepingutingimuste läbipaistvusega, üldise teabe ning vaidluste lahendamise mehhanismidega, ning tagavad vabatarbijatele reaalse võimaluse hõlpsasti tarnijat vahetada. Selles sättes on lisatud, et vähemalt kodutarbijate osas peaksid need meetmed hõlmama direktiivi I lisas sätestatud meetmeid.

56 Nagu nähtub I lisa punkti 1 alapunkti a viiendast taandest, kuuluvad nende hulka meetmed, mille eesmärk on tagada tarbijatele õigus sõlmida elektritarnijaga leping, milles on muu hulgas välja toodud „lepingust tasuta taganemise lubatus“.

57 Direktiivi 2009/72 eri keeleversioonide võrdlusest nähtub siiski, et üksnes prantsuskeelses versioonis näib see säte viitavat sellele, et vähemalt kodutarbijate puhul peavad liikmesriigid võtma meetmeid, mille eesmärk on tagada, et leping, mille tarbijad oma elektritarnijaga sõlmivad, näeb ette nende õiguse leping tasuta üles öelda. Kõigis teistes selle direktiivi keeleversioonides piirdub see säte nimelt sisuliselt märkimisega, et vähemalt kodutarbijate puhul peavad liikmesriigid võtma meetmeid, mille eesmärk on tagada, et tarbijatel on õigus sõlmida elektritarnijaga leping, täpsustades, kas sellest lepingust on võimalik tasuta taganeda.

58 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt aga ei saa liidu õiguse sätte ühes keeleversioonis kasutatud sõnastus olla selle sätte tõlgendamise ainus alus ja sellele keeleversioonile ei saa tõlgendamisel anda muude keeleversioonide ees eelist. Nimelt välistab Euroopa Liidu õigusakti ühetaolise kohaldamise ja järelikult ka ühetaolise tõlgendamise nõue võimaluse käsitleda selle akti ühte versiooni teistest versioonidest eraldiseisvana, vaid nõuab, et akti tõlgendataks lähtuvalt selle reeglistiku üldisest süsteemist ja eesmärkidest, millesse see akt kuulub (30. juuni 2022. aasta kohtuotsus Allianz Elementar Versicherung, C-652/20, EU:C:2022:514, punkt 36 ja seal viidatud kohtupraktika).

59 Lisaks tuleb märkida, et direktiivi 2009/72 I lisa lõike 1 punkti a viimases lõigus on täpsustatud, et lepingutingimused peavad olema õiglased ja eelnevalt hästi teada ning et igal juhul peaks see teave olema kättesaadav enne lepingu sõlmimist või kinnitamist.

60 Nendest asjaoludest tuleneb, et direktiivi 2009/72 artikli 3 lõike 7 ja I lisa lõike 1 punkti a sõnastuses on märgitud, et vähemalt kodutarbijate osas peavad liikmesriigid võtma vajalikud meetmed tagamaks, et tarbijatel oleks soovi korral reaalne võimalus hõlpsasti tarnijat vahetada. Lisaks peavad nad võtma vajalikud meetmed tagamaks, et lepingutingimused on õiglased, selgelt sõnastatud ja eelnevalt teatavaks tehtud, et tarbija saaks enne lepingu allkirjastamist aru nende ulatusest ning et tal oleks võimalik nendega vabatahtlikult ja teadlikult nõustuda, mis vastab seega selles sõnastuses ette nähtud läbipaistvuse tingimusele, ning et oleks olemas tarbijate ja nende elektritarnija vaheliste vaidluste lahendamise mehhanism.

61 Seevastu ei võimalda nende sätete sõnastus kindlaks teha, kas need välistavad liikmesriikide õiguse näha oma riigisisestes õigusnormides ette, et kodutarbijale võib määrata leppetrahvi, kui ta kindlaksmääratud tähtaja ja kindlaksmääratud hinnaga elektrivarustuslepingu enne tähtaega üles ütleb.

62 Sellega seoses tuleb eelkõige märkida, et asjaolu, et riigisisesed õigusnormid võimaldavad niisuguses lepingus näha ette leppetrahvi juhuks, kui tarbija lõpetab lepingu enne tähtaega, ei takista tingimata tarbija reaalset võimalust tarnijat hõlpsasti vahetada, nagu on ette nähtud direktiivi 2009/72 artikli 3 lõike 7 sõnastuses, tingimusel et need õigusnormid sisaldavad instrumente, mis võimaldavad tagada käesoleva kohtuotsuse punktis 60 nimetatud tingimuste täitmise ja eelkõige kontrollida niisuguse leppetrahvi suurust (vt analoogia alusel 11. jaanuari 2024. aasta kohtuotsus G (lepingu ennetähtaegse lõpetamise tasu), C-371/22, EU:C:2024:21, punkt 37). Nimelt takistab niisugust muutmistoimingut pigem see summa kui niisuguse karistuse põhimõtteline olemasolu.

63 Mis teisena puutub direktiivi 2009/72 artikli 3 lõike 7 ja I lisa lõike 1 punkti a konteksti, siis tuleb kõigepealt märkida, et direktiivi artikli 3 lõikes 5 on täpsustatud, et tarnijat saab vahetada lepingu tingimusi järgides. Samamoodi paneb nimetatud direktiivi artikli 37 lõike 1 punkt l reguleerivatele asutustele kohustuse austada lepingulist vabadust seoses katkestatavate tarnelepingutega ja pikaajaliste lepingutega, tingimusel et need on kooskõlas liidu õigusega ja liidu poliitikaga.

64 Seejärel, on tõsi, et vastavalt direktiivi 2009/72 I lisa lõike 1 punktile e koostoimes selle direktiivi artikli 3 lõikega 7 peavad liikmesriigid vähemalt kodutarbijate osas võtma meetmeid tagamaks, et tarbijatel oleks „tasuta tarnijavahetus“. Sellest ei saa siiski järeldada, et direktiiviga 2009/72 on põhimõtteliselt vastuolus leppetrahvi määramine juhul, kui kodutarbija ütleb kindlaksmääratud tähtaja ja kindlaksmääratud hinnaga elektrivarustuslepingu enne tähtaega üles.

65 Nimelt, kui asuda seisukohale, et direktiivi 2009/72 I lisa lõike 1 punkt e tähendab, et isegi kui kodutarbija kindlaksmääratud tähtaja ja kindlaksmääratud hinnaga elektrivarustuslepingu enne tähtaega üles ütleb, et talle ei saa kunagi määrata leppetrahvi, läheks see vastuollu I lisa lõike 1 punkti a viienda taande sõnastusega enamikus keeleversioonides ja võtaks vastavalt selle sätte valitud keeleversioonile viimati nimetatud sättelt soovitava toime või muudaks direktiivi 2009/72 vastuoluliseks.

66 Kui aga liidu õigusnormi saab tõlgendada mitut moodi, tuleb eelistada tõlgendust, mis tagab selle normi soovitava toime (24. veebruari 2000. aasta kohtuotsus komisjon *vs*. Prantsusmaa, C-434/97, EU:C:2000:98, punkt 21, ja 23. novembri 2023. aasta kohtuotsus EVN Business Service jt, C-480/22, EU:C:2023:918, punkt 37 ja seal viidatud kohtupraktika). Lisaks tuleb tõlgendamise üldpõhimõtte kohaselt õigusakti tõlgendada nii palju kui võimalik viisil, mis ei sea selle akti kehtivust kahtluse alla (4. oktoobri 2001. aasta kohtuotsus Itaalia *vs*. komisjon, C-403/99, EU:C:2001:507, punkt 37, ning 21. septembri 2023. aasta kohtuotsus Stappert Deutschland, C-210/22, EU:C:2023:693, punkt 47 ja seal viidatud kohtupraktika).

67 Seega tuleb asuda seisukohale, et direktiivi 2009/72 I lisa lõike 1 punktis e nimetatud tarnijavahetusega seotud võimalikud tasud erinevad lepingu ülesütlemisega seotud tasudest, millele on viidatud selle sätte punktis a, ning et I lisa lõike 1 punkt e ei välista põhimõtteliselt seda, et liikmesriikidele jääb võimalus näha oma riigisisestes õigusnormides ette, et kodutarbijale võib määrata leppetrahvi, kui ta kindlaksmääratud tähtaja ja kindlaksmääratud hinnaga elektrivarustuslepingu enne tähtaega üles ütleb.

68 Just selles tähenduses asus liidu seadusandja sõnaselgelt seisukohale, kui ta võttis vastu direktiivi 2019/944, nagu nähtub ühemõtteliselt selle direktiivi artikli 12 lõigetest 2 ja 3, mis vastavalt selle põhjendusele 1 kujutab endast direktiivi 2009/72 uuesti sõnastamist ja asendab viimati nimetatud direktiivi alates 1. jaanuarist 2021.

69 Lõpuks on direktiivi 2009/72 põhjenduses 51 piirdutud esiteks märkimisega, et selle direktiivi keskmes peaksid olema tarbijate huvid ning elektriettevõtjate keskseks kohustuseks peaks olema teenuse kvaliteet; teiseks on vaja kehtivaid tarbijaõigusi tugevdada, need õigused tuleb tagada ja need peaksid olema läbipaistvamad; kolmandaks peaks tarbijakaitse tagama, et kõik tarbijad saavad kasu konkurentsile rajatud turust, ja neljandaks peaks tarbijaõiguste tagamise kindlustama liikmesriigid või reguleerivad asutused, kui liikmesriik on nii sätestanud. See põhjendus ei sisalda seega ühtegi viidet, mis jätaks liikmesriigid põhimõtteliselt ilma õigusest näha oma riigisisestes õigusnormides ette, et kodutarbijale võib määrata leppetrahvi, kui ta kindlaksmääratud tähtaja ja kindlaksmääratud hinnaga elektrivarustuslepingu enne tähtaega üles ütleb.

70 Seevastu on selle direktiivi põhjenduses 52 märgitud, et tarbijad peaksid saama selget ja arusaadavat teavet oma õiguste kohta energiasektoris, ning põhjenduses 54 on täpsustatud, et nimetatud direktiivi artikli 3 lõike 7 alusel ette nähtud vaidluste lahendamise võimalused peaksid olema kõikidele tarbijatele kättesaadavad.

71 Seega tuleb tõdeda, et direktiivi 2009/72 artikli 3 lõike 7 ja I lisa lõike 1 punkti a kontekstist ei nähtu, et nende sätetega on põhimõtteliselt vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis võimaldavad määrata leppetrahvi kodutarbijale, kui ta kindlaksmääratud tähtaja ja kindlaksmääratud hinnaga elektrivarustuslepingu enne tähtaega üles ütleb. Seevastu tuleneb sellest kontekstist sisuliselt, et niisugused riigisisesed õigusnormid peavad – nagu selgub ka tõlgendamisele kuuluvate sätete sõnastusest – tagama, et tarbijatel ja eelkõige kodutarbijatel oleks õigus tarnijat valida ning olla selgelt ja arusaadavalt teavitatud oma õigustest ning et neil oleks võimalik vaidluste lahendamise mehhanismi käigus nõuda oma õiguste järgimist (vt analoogia alusel 11. jaanuari 2024. aasta kohtuotsus G (lepingu ennetähtaegse lõpetamise tasu), C-371/22, EU:C:2024:21, punkt 44).

72 Mis kolmandana puudutab direktiiviga 2009/72 taotletavaid eesmärke, siis on Euroopa Kohus juba märkinud, et direktiivi artikli 1 kohaselt on direktiivi eesmärk kehtestada elektrienergia tootmise, edastamise, jaotamise ja tarnimise ühiseeskirjad koos tarbijakaitse sätetega konkurentsivõimeliste energiaturgude täiustamiseks ja integreerimiseks liidus. Selles raames ja nagu nähtub nimetatud direktiivi põhjendustest 3, 7 ja 8, on direktiivi eesmärk eelkõige luua täielikult avatud ja konkurentsivõimeline elektrienergia siseturg, kus kõik tarbijad saavad vabalt valida tarnijaid ja kõik tarnijad saavad vabalt teenindada oma tarbijaid, edendada konkurentsivõimet siseturul, et tagada elektriga varustatus kõige konkurentsivõimelisema hinnaga, ning kehtestada sellel turul võrdsed tingimused, et luua elektrienergia siseturg (11. jaanuari 2024. aasta kohtuotsus G (lepingu ennetähtaegse lõpetamise tasu), C-371/22, EU:C:2024:21, punkt 45 ja seal viidatud kohtupraktika).

73 Sellega seoses tuleb märkida, et Euroopa Kohus on juba sedastanud, et kindlaksmääratud tähtaja ja kindlaksmääratud hinnaga elektrivarustuslepingud võivad tagada tarbijate kaitse, kindlustades neile madala ja stabiilse elektrihinna ning andes tarbijatele kindluse, et kulud, mida nad peavad kandma, ei muutu kogu lepingu kehtivuse ajal. Siiski on asjaomane elektritarnija teinud niisugustest lepingutest tulenevate kohustuste täitmiseks tõenäoliselt erikulutusi, mis võisid talle tekitada lisakulusid võrreldes tähtajatu ja fikseerimata hinnaga lepinguga, eelkõige enese kindlustamiseks kulude kõikumise vastu hulgimüügiturul. Seega võimaldab kindlaksmääratud tähtaja ja kindlaksmääratud hinnaga lepingu ennetähtaegse ülesütlemise korral tarbijalt leppetrahvi nõudmise lubamise võimalus seda liiki lepingust tarnijale tulenevate erikulude kompenseerimist, ilma et ta peaks seda liiki lepinguga seotud finantsriski üle kandma kõigile oma klientidele, mis võib põhjustada nende jaoks kõrgema elektrihinna ja mis oleks lõppkokkuvõttes vastuolus eesmärgiga tagada tarbijatele võimalikult madal hind (11. jaanuari 2024. aasta kohtuotsus G (lepingu ennetähtaegse lõpetamise tasu), C-371/22, EU:C:2024:21, punkt 47).

74 Euroopa Kohus lisas, et siiski tuleb arvesse võtta ka direktiivi 2009/72 üldist elektrienergia siseturu loomise eesmärki ning direktiivi põhjendustes 51 ja 57 nimetatud konkreetsemaid eesmärke, et tarbijad saaksid kasu konkurentsile rajatud ja liberaliseeritud turust. Niisiis tõdes ta, et nende eesmärkide saavutamine oleks aga ohus, kui riigisisesed õigusnormid võimaldaksid määrata leppetrahve, mis ei ole vastavuses kuludega, mis tulenevad lepingust, kuid mida ei ole lepingu ennetähtaegse ülesütlemise tõttu täielikult amortiseeritud. Nimelt võivad niisugused leppetrahvid kunstlikult panna asjaomaseid tarbijaid loobuma kindlaksmääratud tähtaja ja kindlaksmääratud hinnaga elektrivarustuslepingu ennetähtaegsest ülesütlemisest, eelkõige selleks, et vahetada tarnijat, ning seega takistada neil konkurentsile rajatud ja liberaliseeritud siseturust täiel määral kasu saamast (vt selle kohta 11. jaanuari 2024. aasta kohtuotsus G (lepingu ennetähtaegse lõpetamise tasu), C-371/22, EU:C:2024:21, punkt 48).

75 Need kaalutlused aga, mille Euroopa Kohus esitas ühes kohtuasjas, mis puudutas mitte-kodutarbija poolt kindlaksmääratud tähtajaga ja kindlaksmääratud hinnaga elektrivarustuslepingu ennetähtaegset ülesütlemist, on ülekantavad kodutarbijaga sõlmitud samalaadsele lepingule, kuna direktiivis 2009/72 ei tehta käesoleva kohtuotsuse punktides 72–74 mainitud eesmärkide osas mingit vahet asjaomase tarbija staatuse alusel.

76 Direktiivi 2009/72 eesmärkidest nähtub seega, et liikmesriikidel peab põhimõtteliselt olema võimalik oma riigisisestes õigusnormides ette näha, et kodutarbijale võib määrata leppetrahvi, kui ta kindlaksmääratud tähtaja ja kindlaksmääratud hinnaga elektrivarustuslepingu enne tähtaega üles ütleb, tingimusel et on täidetud sellest direktiivist tulenevad üldtingimused, mis puudutavad eelkõige tarbija vajalikku teavitamist ja vaidluste lahendamise mehhanismi olemasolu.

77 Samas, kuna teine küsimus puudutab eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates riigisiseseid õigusnorme, mis lubavad määrata leppetrahvi, kuid ei näe ette kriteeriume nende arvutamiseks, eelkõige mis puudutab proportsionaalsust kuludega, kaasnevate riskide või kantud kahjuga, siis tuleb veel täpsustada, et kuigi direktiiv 2009/72 ei sisalda selle kohta ühtegi viidet, peavad liikmesriigid väljakujunenud kohtupraktika kohaselt teostama oma pädevust liidu õigust järgides ega tohi seega kahjustada direktiivi 2009/72 soovitavat toimet (11. jaanuari 2024. aasta kohtuotsus G (ennetähtaegse lõpetamise kulud), C-371/22, EU:C:2024:21, punkt 50 ja seal viidatud kohtupraktika).

78 Direktiivi 2009/72 soovitavat toimet kahjustaks aga see, kui vaidluste lahendamise mehhanismi raames, mille liikmesriigid on kohustatud selle direktiivi alusel elektritarbijatele ette nägema, ei oleks haldusasutusel või kohtul, kelle poole pöörduti, võimalik hinnata niisuguse leppetrahvi suurust, nagu on kõne all põhikohtuasjas, ega vajaduse korral seda vähendada või isegi tühistada, kui ilmneb, et leppetrahv on kõiki asjaomast juhtumit iseloomustavaid asjaolusid arvestades ebaproportsionaalne võrreldes kuludega, mis tekkisid niisugusest lepingust, nagu on kõne all põhikohtuasjas, kuid mida ei ole lepingu ennetähtaegse ülesütlemise tõttu täielikult amortiseeritud, mistõttu muutuks selle tagajärjel praktikas sisutühjaks lõpptarbija õigus tarnijat vabalt valida ning kahjustada saaksid nimetatud direktiivi eesmärgid, mida on mainitud käesoleva kohtuotsuse punktides 72 ja 74 (vt analoogia alusel 11. jaanuari 2024. aasta kohtuotsus G (lepingu ennetähtaegse lõpetamise tasu), C-371/22, EU:C:2024:21, punkt 51).

79 Kuigi niisuguse leppetrahvi suuruse proportsionaalsuse hindamine on ainult liikmesriigi haldusasutuse või kohtu pädevuses, kes lahendab võimalikku vaidlust, tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtule tarviliku vastuse andmiseks siiski märkida, et hindamisel võib muu hulgas arvesse võtta asjaomase lepingu algset kestust, lepingu järelejäänud kestust selle ülesütlemise hetkel, elektrienergia kogust, mis on ostetud lepingu täitmiseks, kuid mida tarbija lõpuks ei tarbi, ning vahendeid, mis oleksid mõistlikult hoolsale tarnijale kättesaadavad, et piirata lepingu ennetähtaegse ülesütlemise tõttu talle tekkida võivat majanduslikku kahju (vt analoogia alusel 11. jaanuari 2024. aasta kohtuotsus G (lepingu ennetähtaegse lõpetamise tasu), C-371/22, EU:C:2024:21, punkt 52).

80 Eeltoodust tuleneb, et direktiivi 2009/72 artikli 3 lõikega 7 ja I lisa lõike 1 punktiga a, võttes arvesse selle direktiivi põhjendust 51, ei ole vastuolus niisugused riigisisesed õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas, tingimusel et need õigusnormid tagavad, et leppetrahv, mis võidakse nende normide alusel määrata, on õiglane, selge, eelnevalt teatavaks tehtud ja vabatahtlikult kokku lepitud, ning et on olemas halduslikku või kohtuliku läbivaatamise võimalus, mille raames võib asja menetlev asutus kõiki juhtumi asjaolusid arvestades hinnata leppetrahvi proportsionaalsust

ning vajaduse korral seda vähendada või selle tühistada (vt analoogia alusel 11. jaanuari 2024. aasta kohtuotsus G (lepingu ennetähtaegse lõpetamise tasu), C-371/22, EU:C:2024:21, punkt 55).

81 Eelotsusetaotluse esitanud kohtule tarviliku vastuse andmiseks tuleb veel täpsustada, et ühelt poolt ei ole seda tõlgendust arvestades oluline, kas põhikohtuasjas kvalifitseeritakse S. J. „kodutarbijaks“ direktiivi 2009/72 artikli 2 punkti 10 tähenduses või „mitte-kodutarbijaks“ selle direktiivi artikli 2 punkti 11 tähenduses, kuna analoogne tõlgendus kehtib juhul, kui tegemist on kindlaksmääratud tähtaja ja kindlaksmääratud hinnaga elektrivarustuslepingu ennetähtaegse ülesütlemisega mitte-kodutarbija poolt (vt selle kohta 11. jaanuari 2024. aasta kohtuotsus G (lepingu ennetähtaegse lõpetamise tasu), C-371/22, EU:C:2024:21, punkt 55).

82 Samas, teiselt poolt ei mõjuta nimetatud tõlgendus vastavalt direktiivi 2009/72 I lisa punktile 1 neid õigusi, mida niisugune klient nagu S. J. võib vajaduse korral tuletada tarbijakaitset käsitlevatest liidu õigusnormidest, eelkõige direktiivist 93/13, kui see klient kuuluks lisaks mõiste „tarbija“ alla viimati nimetatud direktiivi artikli 2 punkti b tähenduses.

83 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb teisele küsimusele vastata, et direktiivi 2009/72 artikli 3 lõiget 7 ja I lisa lõike 1 punkti a tuleb selle direktiivi põhjendust 51 arvestades tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus riigisisesed õigusnormid, mille kohaselt juhul, kui kodutarbija ütleb enne tähtaega üles kindlaksmääratud tähtaja ja kindlaksmääratud hinnaga elektrivarustuslepingu, on ta kohustatud maksma lepingus ette nähtud leppetrahvi, tingimusel et need õigusnormid tagavad esiteks, et niisugune leppetrahv on õiglane, selge, eelnevalt teatavaks tehtud ja vabatahtlikult kokku lepitud, ning et teiseks näevad need õigusnormid ette halduslikku või kohtuliku läbivaatamise võimaluse, mille raames võib asja menetlev asutus kõiki juhtumi asjaolusid arvestades hinnata selle leppetrahvi proportsionaalsust ning vajaduse korral seda vähendada või selle tühistada. See tõlgendus ei mõjuta õigusi, mida niisugune klient võib vajaduse korral tuletada tarbijakaitset käsitlevatest liidu õigusnormidest, eelkõige direktiivist 93/13, kui see klient kuuluks lisaks mõiste „tarbija“ alla viimati nimetatud direktiivi artikli 2 punkti b tähenduses.

Kohtukulud

84 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (neljas koda) otsustab:

1. Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 2 punkti b, arvestades Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2011. aasta direktiivi 2011/83/EL (tarbija õiguste kohta, millega muudetakse direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 1999/44/EÜ ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 85/577/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 97/7/EÜ) põhjendust 17,

tuleb tõlgendada nii, et

mõiste „tarbija“ selle sätte tähenduses hõlmab põllumajandustootjat, kes sõlmib elektrienergia ostulepingu, mis on mõeldud kasutamiseks samal ajal nii tema

põllumajandusettevõttes kui ka kodumajapidamises, kui selle lepingu kaubanduslik eesmärk on piiratud niivõrd, et see ei ole kõnealuse lepingu üldises kontekstis domineeriv.

2. **Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuli 2009. aasta direktiivi 2009/72/EÜ, mis käsitleb elektrienergia siseturu ühiseeskirju ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2003/54/EÜ, artikli 3 lõiget 7 ja I lisa lõike 1 punkti a, arvestades direktiivi 2009/72 põhjendust 51,**

tuleb tõlgendada nii, et

nendega ei ole vastuolus riigisisesed õigusnormid, mille kohaselt juhul, kui kodutarbija ütleb enne tähtaega üles kindlaksmääratud tähtaja ja kindlaksmääratud hinnaga elektrivarustuslepingu, on ta kohustatud maksma lepingus ette nähtud leppetrahvi, tingimusel et need õigusnormid tagavad esiteks, et niisugune leppetrahv on õiglane, selge, eelnevalt teatavaks tehtud ja vabatahtlikult kokku lepitud, ning et teiseks näevad need õigusnormid ette halduslikku või kohtuliku läbivaatamise võimaluse, mille raames võib asja menetlev asutus kõiki juhtumi asjaolusid arvestades hinnata selle leppetrahvi proportsionaalsust ning vajaduse korral seda vähendada või selle tühistada. See tõlgendus ei mõjuta õigusi, mida niisugune klient võib vajaduse korral tuletada tarbijakaitset käsitlevatest liidu õigusnormidest, eelkõige direktiivist 93/13, kui see klient kuuluks lisaks mõiste „tarbija“ alla viimati nimetatud direktiivi artikli 2 punkti b tähenduses.

Allkirjad